Մահմուտ Վաղնէվի ժամանակին (997—1030 Ց. Ք.) ընդհանուր վերլուծնուելեան հոսանքին մէջ կու գայ կը յարի Ֆիրդուսի պարսիկ ուրիշ մեծ հանճարներու։ Պատմական խորին հմտութիւնը եւ բանաստեղծական անմրցելի գերազանցութիւնը տեսնելով՝ Սուլթանը կ'ակնարկէ իրեն ձեռնարկու ըլլալ առաջիկայ դիւցազնեբրութեանու։ Այսու հանգերձ վէզիրի խոովարար հոգին կ'աղմկէ բանաստեղծին կեանքը, Սուլթանին հետ բարեկամութեան զօդը խզել կու տայ, որով բանաստեղծը թախիծներու մէջ կը կնքէ իւր արդիւնաչից կեանքը (1029), թէպետ մահուանէ վերջը Սուլթանը կը ճանչնայ անոր արժանիքը եւ կը սիրէ։ Աւելորդ ճիգ է կարծենք նոր դրուատիք տալ բնագրին, հեղինակին ուրիշ կողմնէ ունեցած վարկը հանրածանօթ է արդէն։ Վճարենք սակայն թարգմանչին՝ գնահատութեան հարկը, զոր կը պարտինք իրաւամբ։ Ոտանաւոր է թարգմանութիւնն ալ, 1976 տող, գիւրասահ եւ ախորժալուր, որ անտարակոյս արձագանգ է թարգմանչին ճարտարութեանը։ Ոտանաւորին եւ թարգմանութեան վրայ անդրագրին գիտողութիւններ ըրած է արդէն յարգ. թարգմանիչը, եւ հանրութեան դատաստանին ենթարկած։ Ցարակոյս չկայ՝ որ մեծ արժանիք ունի Ց. Թիրեաքեան այն գլուխ ալ, որ կրող կը հանդիսանայ այս գործքով մեր ազգին պատմական սովորութեան մը, այսինքն է՝ թարգմանել օտար մտքերու գլուխ գործոցները, մատչելի ընել հայու մտքին ամէն յարաձգումական արգասիք, զոր կը գտնէ իւր շուրջը ծաղկող ազգերու քով։ Յամենայն դէպս աննշանակ տեղ չի բռներ նաեւ պարսիկ հին գրականութիւնը, մեր ի հնուց դրացին։

Ս. Ե.

ՀԱՑ ԳՐՈՂՆԵՐ, Ա. Կամմերին՝ Ղ. Ալիշան. Ա. Անդրոնիան, Ծովհ. Թումանեան, Վ. Փափազեան. Տիփլիս Տպ. ընկ. «Պրօգրէս», 1909, մեծ 8ե էջք 688։ Գինն՝ 2 ըբլ.։

Դպրոցներու օր ըստ օրէ բարգաւաճիլը ի նկատի, եւ հայերէն ուսման տրուած ուշադրութիւնը նորանոր ձեռնարկութեանց կը խրախուսէ հայ ուսուցիչ դասակարգը. եւ այս խրախուսման արդեամբ է անշուշտ, որ ռուսահայ հրապարակին վրայ սկսած են ի լոյս գալ լաւագոյն ընթերցարաններ, որոնք աւելի նախապատրաստական են եւ Ա—Գ դասընթացքներու յարմարցուած. անդրագրին քայլ մը կ'առնուի առաջիկայ ձեռնարկութեամբս, "որուն նպատակը եղել է, ինչպէս կը բացատրեն կազմողները Ցառաջաբանին մէջ, երկու ջոկ-ջոկ եւ ստուար հատորների մէջ հաւաքել ռուսահայ եւ թիւրքահայ գրողների ընտրեալ երկերից ամբողջական գրուածքներ եւ կտորներ, „ որոնք պիտի ծառայեն թէ Դ. եւ Ե դասարաններու համար ընթերցարան, եւ թէ ամէն հայու համար լաւագոյն ընթերցանութեան գիրք։ Ձեռնարկութիւն մը արժանի անշահ դրուատեաց, գործք՝ կարեւոր ամէն գրասէր հայու։ Պիտի ջանանք հոս ներկայացնել զայն համառօտիւ այն ամէն հայու, որ սիրող է իւր մայրենի գրականութեան, որ բաւեկամ է "հայ գրողներու„ եւ որոնց տակաւին անմատչելի է սիրուն հատորս։

Ձորս անուանի գեղեցկագրին հայ էլեկտրաշխատակցութեամբ եւ խնամքով լոյս կը տեսնէ հաւաքածոյս, ուր ամիսիսաած են ռուսահայ գրականութեան մէջ յայտնի գրողներու երկերէն գեղեցկագրին գրուածքները՝ արձակ եւ ոտանաւոր, մեծաւ մասամբ ամբողջական երկեր, որոնց զետեղումը խորշելու համար "տաղտկալի միակերպութենէ„ եղած է խառն, բայց գաղափարութիւնը՝ ըստ կազմողներու բացատրութեան, "պարզից դէպի բարդը, նոր երկերից դէպի հինը, մաքուր գրականից դէպի բարբառայինը։„

Ա Հատորիս մէջ կը տեսնուին յատկապէս՝ Ղ. Ալիշան (էջ 1—94, Յայտնութիւն, Ընծանաւեր, Տօրք-Ալնգեղ, Բաժանում-Թիւն, Սէրը արտաքսած), Յովհ. Թումանեան (էջ 95—146՝ Աստուղի Դաւիթ, փարւանա, Ալնուշ, Թմբկաթերզի առումը, 7 կտոր եւն), Վ. Փափազեան (էջ 147—227, Աբգարի գաղտում, Հայ բոյսերի վրանաւոր, Ծովի վայ եւն. 15 կտոր), Ս.Ա.Ե. Իսահակեան (էջ 228—234, Բանաստեղծութիւններ), Շիրվանզադէ (էջ 235—313, Ախտաւոր, Կրակ), Ցովհ. Ցովհաննիսեան (էջ 314—321. Բանաստեղծութիւններ), Լէօ (էջ 322—365, Պանդուխտը, Այծարածը), Շուշանիկ Կուրղինեան (էջ 366—369, Բանաստեղծութիւններ), Գ. Բաշինջաղեան (էջ 370—390, Նկարչի կեանքից մի էջեր՝ նկարները), Վ. Մերքուքեան (էջ 391—410. Լայտարի որսը), Աղտիա (էջ 411—423. Ծպտաճաշ սուլթանը, Տժէրժին), Ց. Յակոբեան (էջ 424—427, Բանաստեղծութիւններ), Ա. Ծատուրեան (էջ 438—444, Բանաստեղծութիւններ), Ա. Ահարոնեան (էջ 445—516, Ա.քաղաքը, Մայրերը, Լաց, պառաւ, լաց եւն), Լ. Մանուելեան (էջ 517—529, Փոթորիկ, Բանաստեղծութիւններ), Մաւրացան (էջ 530—552, Նոյն ագռաւը), Ռ. Պատկանեան (էջ 553—589, Բանաստեղծութիւններ, Փառասէր), Մ. Նալբանդեան (էջ 590—94, Բանաստեղծութիւններ),

digitised by A.R.A.R.@

Բաֆֆի (էջ 595 – 631, հատուածներ խնդիրէն, ջալալէդդինէն, Սամուէլէն եւն), Ս· Շահազիզ (էջ 632—683, բանաստեղծութիւններ), Պերճ Պրօշեանց (էջ 634—652, հատուածներ Հացի խնդիրէն, Սօս եւ Վարդիթերէն), Խ· Աբովեան (էջ 652—668, հատուածներ Վէրք Հայաստանիէն), Գ· Սունդուկեան (էջ 669—675, հատուած Պէպօէն)։

Կարգ մը ընտիր գրիչներու եւ գրուածոց, որոնք կը հանդիսանան ռուսահայ գրականութեան պայծառագոյն ներկայացուցիչները, եւ իրենց գրաւիչ, ճկուն ոճովը, եւ սահուն լեզուաբ օրինակելի եւ նմանելի են ամէնուն։

Հատորս զարգարուած է եւ լուսանկարներով, ամէն հետինակի գրուածոց ճակատը գրուած է գիմանկարը, իսկ համառօտ կենսագրականը մատենին վերջը (էջ 676—83), հոն կից կը գտնեն ընթերցողք նաեւ համառօտ բառարան մը (էջ 684—688) այն բառերու, որոնք ցանցառ են կիրառութեան մէջ եւ հետեւաբար ոչ ամէնուն համար գիւրահասկանալի։

Աւելորդ է երկարագոյն տողերով յանձնարարել ազգային գործն ազգայնոց· վստահ ենք, թէ այն՝ Գ· եւ Ե· դասընթացքներու ընթերցարան ծառայելէ աւելի առօրեայ ընթերցանութեան գիրքը պիտի ըլլայ ամէն գեղեցիկ գրականութիւնը սիրող Հայուն։ Կը մաղթենք արագ հրատարակութիւն Բ· հատորին, ուր պիտի ամփոփուին մաս մը ռուսահայ այն գրողներու, որոնք Ա· հատորիս մէջ տեղ չունին; եւ յատկապէս ցանկահայ գրողները։

Հ· Ն· Ա·

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ կէս դարով յառաջ կամ յիշողութիւնք անցեալ ժամանակաց· գրեաց Թ· Տ· Ս· Վիհաննա, Մխիթ· Տպաբան, 1909, 8ո էջ 204· Գին՝ 2 ֆր·։

Ծերունի վարժապետի մը յիշողութեանց մաքմնացումն է մատեանս՝ Նոր-Ջուղայի վերջին կէս դարու կեանքին վրայ՝ ազգագրական տեսակէտով։ Ճիշդը-ինչ+, հետեւաբար պէտք չէ խորագրէն գատելով ակնկալել հոն քննական՝ մանր հետազօտութեանց արգիւնք մը, ինչպէս օրինակի համար կ'ընծայեն Ի· Լալայեանցի եւ այլոց յօրինուածական աշխատութիւնք Ազիւթրոփոլ հանդիսի մէջ։ Այսու հանդերձ հայ ազգագրութեան համար ուսումնասիրութիւն մ'է արժանի ուշադրութեան, ուր ի շարս անպէտից կարելի է գտնել եւ ընտիր մարգարիտներ։ Ծերունի վարժապետն կը նկարագրուին հոս թէ ինչպէս էին կէս դար յառաջ Նոր-Ջուղայ "Ցունք եւ շինութիւնք, քաղաքական վիճակ, ներքին կառավարութեան վիճակ, ընտանեկան կեանք, հագուստ եւ զարդք, ուտելիք եւ ըմպելիք, հիւանդութիւնք, մաքրասիրութիւն, աչցելութիւնք, Ծնունդ, մկրտութիւն, եւ նախայից զարգացնելոյ ձեւք, հարսանիք, Մահ, եւն, ամէնուն վրայ խօսուած բաւական երկար գլուխներով։

Եթէ պարապելի կողմ մը կայ, ըստ մեզ, այն է առաւելապէս լեզուն, որ շատ անճաշակ է՝ խառն գրաբար-ռուսահայ-գաւառական մը, որ շատ տեղեր անհասկանալի ալ է։

Հ· Ն· Ա·

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս Ն Պ Տ Ն Մ Բ Ն Ր

ՊԱՏՄՈՒԿԱՆ — Կիւրիոն կաթողիկոս Վրաց· 257։

ԼՆԶՈՒՒԱՐԱՆԱԿԱՆ — Ակնայ գաւառաբարբառը· 267։
— Զօկերլիի "Ընան„ շաղկապը· 273։

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ — Սասմանց տուն· 274։

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ — Զաքարիա Գնունեաց Եպիսկոպոսի տաղերը· 279։

Հ Ո Գ Տ Ն Մ Բ Ն Ր

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ — Յուցակ հայերէն Ձեռագրաց Նոր-Պայազիտի· 289։ — Հայերէն Ձեռագիր մը ի Ս· Փլորիան· 295։

ԴՐԱԿԱՆ — Դրական դէմքեր· Սմբատ Շահազիզ· 297։

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ — Երեմիա Չէլէբիի Կ·Պօլսեցւոյ Պատմութիւն Ստամպօլայ· 300։

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ — Պոնտական ուսումնասիրութիւնք· 309։

ՀՆԱԽՕՍԱԿԱՆ — Վանկոյ սուրբ Նշանը· 312։

ՄԱՏԵՆԱՍՕՍԱԿԱՆ — Classification des Dialectes arméniens· 314։ — Լչմիածնի տառարի հնագոյն ձեւերը· 316։ — Հացի կտոր Զէյթունցւոյ· 316։ — Աւէլուփա, Տանտեակ իմաստասիրական· 317։ — Շահնամակ Փիրդուսիի· Դրուագ Արուարիր Բաբականի· 318։ – Հայ զօրականք· 319։ — Նոր Ջուղա· 320։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ ՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԲԱԳԻՒՐ

Հ· ՌԱՓԱՅԷԼ Վ· ՊԱՐՈՆ Չ

Վ Ի Ե Ն Ն Ա· Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Ց Պ Ա Ր Ա Ն

digitised by A.R.A.R.@